La carta al director

Sergio Erill

Paper en la comunicació científica

La comunicació dels resultats en el món de la ciència ha anat evolucionant amb els anys però, entre les formes de comunicació escrita, els articles en revistes tenen un paper fonamental. A banda d'aquests articles, moltes revistes també inclouen comentaris editorials, notícies, ressenyes (en general elaborades per autèntics professionals de la comunicació científica) i, finalment, una secció de cartes al director.

En una revista científica les cartes al director poden tenir diversos papers. Per exemple, poden constituir el vehicle ideal per descriure observacions que no arriben a cobrir l'extensió que es considera normal en un article. Amb tot, és important recordar que algunes revistes inclouen als seus formats seccions de comunicacions breus destinades específicament a aquests «miniarticles». D'altra banda, les comunicacions de casos clínics, que de vegades tenen adjudicada una secció especial en algunes revistes, també poden trobar lloc entre les cartes al director, sempre que l'extensió de la presentació i la iconografia que les acompanya s'ajusti a les característiques d'aquesta secció. Un cas particular de comunicació d'observacions, el constitueixen les cartes al director destinades a donar a conèixer un efecte advers d'un medicament o d'una maniobra terapèutica. En aquest cas, l'autor ha de mirar de facilitar totes les dades que resultin claus per autenticar l'observació (edat, sexe, dosi, medicació concomitant, etc.) i incloure-la a les bases de dades.

Sovint les cartes al director fan referència a treballs publicats a la mateixa revista. Així, poden detectar errors de tractament estadístic o a les referències ofertes –per exemple– o discutir l'adequació del disseny experimental emprat o censurar les conclusions a què s'ha arribat. Cal tenir en compte que, malgrat el rigor amb què s'exerceix la selecció de manuscrits per a la publicació a les revistes de prestigi, hi pot haver problemes com ara el mal ús de l'estadística, errors a les referències o omissions d'elements clau en la selecció de pacients en un assaig clínic. Vistes d'aquesta manera, les cartes al director constitueixen una eina de primera qualitat en el procés de poliment del progrés científic. Es poden considerar, doncs, una continuació natural de la revisió d'experts que la immensa majoria de les revistes de prestigi empren per avaluar l'oportunitat de la publicació dels manuscrits que se'ls ofereixen. Aquest és un paper clau de les cartes al director i potser seria recomanable que, abans de donar per bons els resultats d'una metanàlisi, els revisors del manuscrit o els lectors mateixos paressin atenció a les cartes al director suscitades per articles de disseny i tractament de les dades aparentment correctes i, per això, incloses a l'anàlisi. Els errors que detecten els lectors poden invalidar alguns d'aquests articles i, per aquest motiu, modificar les conclusions de la metanàlisi.

Una simple revisió del contingut d'algunes revistes mèdiques generals revela immediatament que les cartes que inclouen aquest tipus de revistes fan referència tant al contingut d'articles o editorials publicats amb anterioritat a la mateixa revista, com a casos clínics viscuts o recerques realitzades o, en última instància, a qualsevol aspecte que pugui tenir a veure amb la professió

mèdica. Així, al costat de correccions o crítiques d'articles publicats, o d'altres cartes, i matisacions de les conclusions arribades a les editorials, trobem altres possibles papers que aquesta forma de comunicació pot tenir en la ciència. De vegades, una carta pot aportar un mínim de dades (que per si mateixes potser no justificarien l'intent de publicació) per donar suport a les d'una altra publicació, o els resultats d'un article poden dur a una reanàlisi de dades pròpies el resultat de les quals, modulant les conclusions obtingudes anteriorment, pot ésser interessant donar a conèixer. Finalment, una carta al director pot ésser una fórmula adequada per presentar una hipòtesi, sempre que aquesta quedi ben sustentada i encaixi amb la línia de la revista.

Format i característiques

Abans de preparar una carta al director val la pena consultar alguns exemplars de la revista a la qual va destinada i, en particular, les especificacions que s'ofereixen a la informació per a autors. De tota manera, es poden citar alguns aspectes fonamentals sobre les característiques d'aquestes cartes. Una carta ha d'ésser concisa, amb una redacció clara i ha d'anar al gra ajustant-se a la seqüència clàssica d'introducció –és a dir, exposició del motiu–, descripció de les dades o exposició dels fets i les conclusions. Si es tracta d'una presentació de dades originals és obligada una referència, tot i que resumida, a la metodologia emprada. De vegades pot ésser oportú adjuntar una taula o una figura, i gairebé sempre és recomanable oferir les referències bibliogràfiques oportunes, encara que també en aquest cas és recomanable ésser prudent i limitar-ne el nombre. Finalment, si la revista inclou títols a les cartes al director és oportú oferir-ne un d'informatiu sobre el tema que es tracta. És interessant assenyalar que la majoria de les revistes permeten algunes llicències en els títols de les cartes al director, com a mitjà per atreure l'atenció. En aquest sentit és important no intentar ésser original a qualsevol preu i seguir la tònica general de la revista a què va dirigida.

Elecció de la revista

Aquest és un punt superflu en el cas de cartes al director referides a articles ja publicats, però en altres tipus de cartes l'autor pot considerar la conveniència de dirigir-se a una revista o a una altra. Òbviament l'elecció vindrà condicionada pel contingut de la carta ja que no té sentit, per exemple, enviar un cas clínic a una revista de ciències bàsiques, però existeixen també consideracions més o menys tàctiques que caldria tenir en compte. En algunes revistes la secció de cartes al director és molt restringida, el que en pot fer difícil l'acceptació, mentre que en d'altres aquesta secció és relativament extensa. Quan una carta fa referència a un article acabat de publicar, és possible, en alguns casos, aprofitar l'oportunitat que ofereixen algunes revistes de dirigir les cartes al director a una adreça electrònica específica.

Problemes

L'important paper crític de les cartes al director planteja problemes tant de tipus tècnic com d'ordre ètic. Així, cal plantejar-se si no resulta imprescindible sotmetre també a una revisió d'experts les cartes que continguin informació mèdica nova, cosa que ja succeeix en algunes revistes. D'altra banda, queda per solucionar, en una cerca electrònica, el problema de la connexió d'un article amb les cartes que ha generat. Si bé les bases de dades grans inclouen les cartes al director, no és possible encara obtenir automàticament la relació de les cartes referides a un article concret, el que fa que les crítiques, per bones que siguin, es perdin, mentre que els articles romanen. Finalment, no pot passar desapercebut que darrere de determinades cartes poden amagar-se motius poc confessables. És per això que resulta imprescindible que quedin clars els possibles conflictes d'interessos dels autors. Algunes revistes ja exigeixen informació sobre possibles interessos financers, però el fet que n'hi hagi, i de vegades de molt forts, de tipus personal, acadèmic o polític, fa que per al lector aquest aspecte pugui quedar sempre una miqueta nuvolós.

Bibliografia

- Bhopal RS, Tonks A. The role of letters in reviewing research. BMJ. 1994;308:1582-3.
- Boyton RJ, Arnold PC. An audit of the BMJ's correspondence columns. BMJ. 1990;301:1419-20.
- Caswell A. Letters to the editor 1991. An audit of the MJA's correspondence columns. Med J Aust. 1992;157:63-4.
- Craft N. Letter fraud. BMJ. 1995;311:523-4.
- Erill S. La carta al director. Med Clin (Barc). 1997;109:513-4.
- Fernández E, García AM. Sr. Director: la importancia de la carta al director. Gac Sanit. 2005;19:354-5.
- Haynes RB, Sackett DL. Editor's reply. BMJ. 1996;312:1611.
- Horton R. Pardonable revisions and protocol reviews. Lancet. 1997;349:6.
- International Committee of Medical Journal Editors. Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals. Ann Intern Med. 1997;126:36-47.
- Ortega M, Gayuela A. Pasado, presente y futuro de la "Carta al director" como forma de transmisión científica. Aten Primaria. 2000;26:21-5.
- Relman AS. How reliable are letters? N Engl J Med. 1983;308:1219-20.
- Smith R. Conflict of interest and the BMJ. BMJ. 1994;308:4-5.
- Spodick DH. Letters pages are essential for peer review. BMJ. 1996;312:1611.
- Thomasson P, Stanley JC. Uncritical citation of criticised data. Science. 1955;121:610-1.